ÖSTERSUNDS KOMMUN

2015-02-16

HANDLINGSPLAN MOT BARNFATTIGDOM

BARNFATTIGDOM

INNEHÅLL

Inriktning för kommunens insatser mot barnfattigdom 3

FN:s barnkonvention 3

Beslut kommunfullmäktige 3

Socialt hållbart Östersund 4

Partnerskapet för Barnkonventionen 4

Definition av ekonomisk utsatthet/fattigdom 4

Förslag till handlingsplan 7

Indikatorer för att belysa faktorer av betydelse för barnfattigdom 9

Vad gör Östersunds kommun idag för att mildra konsekvenserna av barnfattigdom? 11

Om barns ekonomiska utsatthet 13

Referenser 19

BARNFATTIGDOM

Barnfattigdom och att bekämpa barnfattigdom benämns på olika sätt. Förutom dessa begrepp används termer som ekonomiskt utsatta familjer/barnhushåll, leva under ekonomiskt knappa förhållanden, leva i ekonomisk fattigdom, att mildra effekterna för ekonomiskt utsatta hushåll, att lindra konsekvenserna av ekonomisk utsatthet, att mildra konsekvenserna av barnfattigdom. För att kunna bekämpa barnfattigdom behövs åtgärder på strukturell nivå som kommunen ej råder över då det bl a handlar om utformningen av socialförsäkringssystem och hur arbetsmarknaden ser ut.

Inriktning för kommunens insatser mot barnfattigdom

Östersunds kommun har en tydlig strävan att motverka effekter av barnfattigdom. Samtliga nämnder, styrelser och förvaltningar bör därför i förekommande fall överväga olika besluts konsekvenser för ekonomiskt utsatta barnhushåll. Arbetet med barnfattigdom ska integreras i folkhälsoarbetet.

En av regeringen särskild utredare ska göra en kartläggning inom särskilt angelägna områden av hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och de tilläggsprotokoll som Sverige har tillträtt. Utredaren ska också analysera för- och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen i svensk rätt. Uppdraget ska redovisas senast i mars 2015.

FN:s barnkonvention

Enligt artiklarna 26 och 27 i FN:s konvention om barnets rättigheter har varje barn rätt till den levnadsstandard som är skälig för att trygga barnets utveckling. Föräldrarna har det huvudsakliga ansvaret för detta, men samhället har en viktig stödjande roll. Detta medför att inget barn får diskrimineras oavsett föräldrarnas ekonomiska situation.

Regeringsuppdrag

Regeringen beslutade 2014-02-20 att uppdra till länsstyrelsen i Skåne län och länsstyrelsen i Västerbottens län att bland annat stötta kommunerna i arbetet med att utarbeta handlingsplaner mot ekonomisk utsatthet bland barn. I uppdraget ingår att aktivt stimulera kommuner att ta fram, utveckla och följa upp lokala planer mot ekonomisk utsatthet och dess konsekvenser för barn. Uppdraget har redovisats i januari 2015.

Beslut av kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutade 2013-04-25, § 95, att bifalla Marie Olofssons (s) motion om att utarbeta en handlingsplan för att bekämpa barnfattigdom. Kommunstyrelsen fick i uppdrag att utarbeta förslag till en handlingsplan med konkreta åtgärder mot barnfattigdom. Arbetet skulle bedrivas i nära samarbete med nämnder och förvaltningar och en arbetsgrupp tillsattes med representanter från samtliga förvaltningar utom serviceförvaltningen. Ledningsgruppen för främjande arbete bland barn och unga utsågs till ledningsgrupp för arbetet.

Samråd ungdomsråd

Ungdomsrådet - ett forum för ungdomar - arbetar bl a för att öka ungdomarnas inflytande i kommunpolitiska beslut och samhällsfrågor. Avsikten är att de ska fungera som en kontaktkanal mellan stadens ungdomar och kommunen. Samråd skedde med ungdomsrådet 2014-02-05 gällande barnfattigdom. Många synpunkter från ungdomsrådet handlade om fritidsaktiviteter som ex fria/billigare bussresor som anses väldigt dyrt idag, utveckla lovkortet så att det gäller alla lov.

En redovisning av det preliminära förslaget till handlingsplan skedde 2014-05-20 och ungdomsrådet har tillstyrkt förslaget.

Socialt hållbart Östersund

De mål- och styrdokument som utarbetas och det arbete som bedrivs i kommunen ska styra mot den politiska visionen "Ett demokratiskt, socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart Östersund är den gemensamma, grundläggande visionen för Östersunds utveckling och utgångspunkten för det långsiktiga politiska arbetet".

Kommunfullmäktige antog 2006-12-12, § 201, Dnr 1098-2005, Strategier för ett socialt hållbart Östersund.

En socialt hållbar utveckling i Östersund innebär att ingen är utanför — alla är med, antingen som medskapare eller som medföljare. Ett samhälle där de nära och små nätverken är många och starka. I ett jämlikt samhälle där människor känner att deras röst blir hörd, där det finns en öppenhet för dialog och där det finns mötesplatser för ett aktivt medborgarskap — där finns också grunden för en hållbar demokrati.

Partnerskapet för Barnkonventionen

Östersunds kommun ingår sedan 2004 tillsammans med tio andra kommuner ”Partnerskapet för barnkonventionens genomförande”. Det syftar till att skapa en långsiktig och hållbar struktur i kommunerna för Barnkonventionen. Varje kommun har kopplat en tjänsteman och en politiker till samarbetet efter beslut i kommun-styrelsen att man ska arbeta med frågor om barns rättigheter. Den rapport avseende kollegial granskning 2013 som genomfördes 2013-11-15 har rubriken ”Östersunds kommun med fokus på trygga uppväxtvillkor”. Nuvarande avtal upphör 2015-12-31.

Länsnätverk

Rädda Barnen samordnar länets kommuner och landstinget i ett nätverk. En barnkonventionskonferens genomförs årligen.

Definition av ekonomisk utsatthet/fattigdom

Rädda Barnens definition för barnfamiljer med ekonomisk utsatthet/fattigdom är;

1. En familj med låg inkomststandard och/eller
2. Barnhushåll med försörjningsstöd

Låg inkomststandard definieras av Rädda Barnen enligt följande; för ett hushåll med en vuxen och ett barn var gränsvärdet 11 986 kr per månad år 2012 och för ett

hushåll med två vuxna och två barn var det 18 240 kr.

Rädda Barnens fattigdomsdefinition mäter hur många barn och familjer som hamnar under en absolut fattigdomsgräns, utan hänsyn till inkomstspridningen.

Socialstyrelsen beskriver att idag finns ingen allmän definition i Sverige av vad fattigdom är eller hur man mäter det. Fattigdom ställs ofta i relation till vad som är normen i det samhälle där individen lever. Vanligtvis definieras två olika fattigdomsgränser, den absoluta och den relativa. Den absoluta fattigdomsgränsen definieras som ett tröskelvärde för den inkomstnivå som kan anses vara minimum för att försörja en familj med mat, bostad, kläder, medicinska behov m m. Den relativa fattigdomsgränsen definieras inom EU som en inkomst som understiger 60% av medianinkomsten i landet. Om inkomsten ökar i den högsta inkomstklassen men inte i de andra påverkas medianinkomsten och andelen fattiga ökar. (Socialstyrelsen, 2007)

Handlingsplan för att mildra konsekvenserna av barn-fattigdom

Områden av betydelse för att kunna mildra konsekvenserna av barnfattigdom är hur tillgången på arbete och sysselsättningsåtgärder ser ut, möjlighet att få en god utbildning samt tillgång till meningsfull fritid.

Arbetsmarknad

Studier tyder på att barn som växer upp i familjer som har behov av långvarigt försörjningsstöd tycks ha sämre förutsättningar för en gynnsam utveckling än barn i familjer med samma inkomstnivå där föräldrarna inte har försörjningsstöd. Att föräldrar snabbt får stöd för att komma in på arbetsmarknaden är därför viktigt Föräldrarnas ekonomiska situation är den enskilt största orsaken till barnfattigdom. Barn i familjer med två förvärvsarbetande föräldrar drabbas sällan av ekonomisk utsatthet. Ekonomisk utsatthet bland barn i familjer där ingen förvärvsarbetar är generellt mycket höga. *(källa Socialstyrelsen)*

Utbildning

Familjens ekonomiska situation har betydelse för barns skolresultat *(Trumberg 2011).* Barn som växer upp i samhällets vård eller i familjer med återkommande ekonomiskt bistånd lämnar i genomsnitt grundskolan med mycket lägre betyg än andra barn och har mycket höga överrisker för ogynnsam utveckling över tid. En hög förekomst av ”skolmisslyckande” är en nyckelfaktor för att förklara och förstå detta. (*Social rapport 2010, Socialstyrelsen)* Barn som växer upp i resursfattiga familjer har inte samma möjlighet att lyckas i skolan då stödet hemifrån oftast är sämre och utbildning inte heller ses som en självklar väg in på arbetsmarknaden. *(Sernhede 2011, Trondman 2007)* Skolan kan t ex erbjuda läxhjälp för att underlätta för barn, ungdomar att kunna klara sina studier med godkända betyg.

Fritid

Även barns fritid påverkas av familjens ekonomiska utsatthet. Fritiden påverkas till exempel genom att barnen inte har råd att delta i fritidsaktiviteter som de är intresserade av*(Rädda Barnen 2012).* Barns fritid är ett område där kommunen kan hjälpa och underlätta för de barn som växer upp i ekonomiskt utsatta familjer.

Kostnader - uppföljning

I denna handlingsplan är det möjligt att prioritera olika åtgärder årsvis. Vissa av aktiviteterna medför kostnader och behöver därför ingå i budgetarbetet. Andra aktiviteter kan vara möjliga att genomföra utan kostnad.

Den förvaltningsövergripande grupp, som enligt handlingsplanen är föreslagen att tillsättas, skulle förslagsvis kunna ha som ett uppdrag att samordna arbetet med dessa aktiviteter. Ett annat möjligt uppdrag för denna grupp skulle kunna vara att implementera, följa upp och utveckla handlingsplanen, samt att även undersöka olika finanseringsmöjligheter.

Uppföljning av de indikatorer som fastläggs föreslås ske inom ramen för kommunens välfärdsredovisning.

HANDLINGSPLAN

MÅL	AKTIVITET	VAD SKA GÖRAS?	ANSVAR, TIDPLAN	KOSTNAD
Öka möj-ligheterna till egen försörj-ning	**Arbets-marknad** Samverkan	Utvecklad samverkan med andra berörda parter för att främja långtids-arbetslösa föräldrars inträde på arbetsmarknaden.	Kommun-styrelsen, social-nämnden	
Basnivå utrustn-ing fysisk aktivitet	**Skola** Utrustning fysisk aktivitet	Bestämma basnivå för vilken utrustning för fysisk aktivitet som ska finnas på skolor	Barn- och utbildnings nämnden	
Behörig-het till gym-nasiet	**Skola** Läxhjälp	Undersöka förutsättningarna för att alla skolor ska kunna erbjuda läxhjälp	Barn- och utbildnings nämnden	
Möjlighet till aktiv fritid	**Barns fritid** Lovkortet	Undersöka förutsättningarna att utveckla lovkortet till att omfatta; 1. fler aktiviteter, även kulturutövande 2. fler lov 3. överväga lägre pris, alt vara gratis Mer omfattande marknadsföring av kortet, tex via sociala medier. Analys behöver ske. Sommaraktiviteter som leds av ferie-arbetande ungdomar. Hur genomföra? Föreningslivet/motsvarande ska göras delaktiga i kommunens arbete mot barnfattigdom.	Kultur och fritids-nämnden Kommun-styrelsen; (lärande och arbets-marknad), barn och utbildnings nämnden	

	Busskortet	Undersöka förutsättningarna för (gäller länstrafiken, stadsbussarna) 1. fria bussresor till alla ungdomar 2. fria bussresor under fritid 3. fria bussresor under vissa skollov Att inför översyn av linjenätet beakta turtätheten till platser med fritids-aktiviteter för barn	Miljö- och samhälls-nämnden	<u>Stor reservation</u> Merkostnad ca 15 mkr Merkostnad ca 8 mkr Merkostnad ca 6 mkr
	Barns fritid Aktivitetsytor mötesplatser	Skapa intressanta aktivitetsytor, mötesplatser som inte ska kräva särskild utrustning	Utförar-styrelsen, miljö- och samhälls-nämnden	
Möjlighet att utöva kultur-aktivitet	**Kulturskola** Avgift för kulturskola Tillgång till lån av utrustning	Undersöka förutsättningarna för avgiftsfri alternativt maxtaxa (inkomstdifferentierad) för kulturskolan Översyn av nuvarande situation	Kultur och fritids-nämnden	Ek utfall för 2013: - kulturskola 900,0 kkr - instrument 80,0 kkr
	Ökad till-gänglighet via digitala kanaler	Samla information om gratis fritids-aktiviteter - t ex genom en ungdoms-portal - via webben eller sociala medier.	Kommun-styrelsen	
Möjlighet att utöva kultur-aktivitet	**Kulturskola** Avgift för kulturskola Tillgång till lån av utrustning	Undersöka förutsättningarna för avgiftsfri alternativt maxtaxa (inkomstdifferentierad) för kulturskolan Göra en översyn av nuläget idag	Kultur och fritids-nämnden	Ek utfall för 2013: - kulturskola 900,0 kkr - instrument 80,0 kkr
Ökad kunskap	**Barnrätt**	Utbilda tjänstemän och förtroende-valda om barnkonventionen och om barnfattigdom i samband med ex chefs-, medarbetardagar	Samord-nare i barnrätts-frågor	
Fortsatt fokus på frågorna	Bevaka och arbeta vidare med området	Tillsätta en förvaltningsövergripande grupp med tjänstemän	Kommun-direktör	

Indikatorer för att belysa faktorer av betydelse för barnfattigdom

Indikatorer som följs upp i välfärdsredovisningen

- Barn i befolkningen som ingår i familjer med ekonomiskt bistånd
- Invånare 0-19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning, andel %
- Genomsnittligt meritvärde åk 9
- Arbetssökande 18-64 år, andel %
- Andel unga som i allmänhet ser mycket positivt på framtiden

Folkhälsoforum beslutade 2014-03-13 att även överväga följande indikatorer

- Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta familjer
- Förvärvsarbetande invånare, andel av befolkningen 20-64 år
- Invånare 0-19 år med minst en långtidsarbetslös förälder, andel %
- Invånare 0-19 år med minst en förälder med sjuk- eller aktivitetsersättning, andel % *(sjukskrivningstal finns redan i vfr, denna får finnas kvar så länge)*
- (Betygspoäng efter avslutad gymnasieutbildning, genomsnitt ?)
- (Vilket resultat når elever i årskurs 6 i kommunen i de nationella proven? (andel snitt som nått kravnivån i sv eng, ma %) **?) (mäts i KKIK)**
- (Vilket resultat når elever i årskurs 3 i kommunen i de nationella proven? (andel som nått kravnivån i sv, ma) ?) (**mäts i KKIK)**
- Elever i åk 9, som uppnått målen i alla ämnen, totalt, andel *% (genomsnittligt meritvärde åk 9 finns med i vfr)*
- Andel elever som är behöriga till något nationellt program på gymnasiet, % (**mäts i KKIK)** *(i välfärdsredovisning "behörighet till gymnasiets samtliga program)*
- Andel elever som fullföljer gymnasieutbildningen i kommunen inom 4 år, inkl IV-program **(mäts i KKIK)**
- Elevers syn på skolan och undervisningen i åk 8 (**mäts i KKIK)**

Fritid

- Barnbokslån i kommunala bibliotek, antal/barn 0-14 år
- Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/invånare 7-20 år *(finns med i vfr men kan döpas om)*
- Elever som deltar i musik- eller kulturskola, som andel av invånare 7-20 år, %

Vilka indikatorer som ska användas beslutas senare när handlingsplanen beslutats.

Vad gör Östersunds kommun idag för att mildra konsekvenserna av barnfattigdom?

Vad respektive nämnder inom kommunen har för insatser, åtgärder för att mildra konsekvenserna av barnfattigdomen redovisas nedan.

Socialförvaltningen

- Barnperspektivet finns som prioriterat strategiområde i förvaltningens handlingsplan
- Individuella bedömningar där extra ekonomiskt stöd kan ges till bl a dator, bredband/Internet, vissa fritidsaktiviteter, umgängesresor
- Riktlinjer för ekonomiskt bistånd betonar att barns situation ska belysas vid ansökan av hushåll där det finns barn t ex avseende boendekostnad
- Samverkan med arbetsmarknadsenheten för att ungdomar ska komma ut i sysselsättning
- Vräkningsförebyggande arbete är prioriterat och utvecklat

Vård- och omsorgsförvaltningen

- Avgifterna även avseende insatser för barn är inkomstprövade
- I speciella fall görs individuella prövningar, då oftast i samverkan med socialförvaltningen

Barn och utbildningsförvaltningen

- Förskola och skola ska vara helt avgiftsfri, skolan tillhandahåller matsäck för friluftsdagar etc
- Avgiftsfri fritidsklubb, lunch och mellanmål till självkostnadspris
- Försäkring genom skolan gäller dygnet runt
- Nattdagis/barnomsorg på obekväma tider
- Fritidsgårdarna är avgiftsfria
- Skolor och förskolor har viss utrustning för utlåning. På kommunens grundskolor/förskolor finns ingen policy över vad som ska finnas till utlåning. I barn- och utbildningsförvaltningens kvalitetskrav står att alla barn och unga ska få ta del av och utveckla kulturarvet av olika aktiviteter och idrotter. Särskilt betonas kulturarvet av olika vinteraktiviteter och vinteridrotter. Det ev material som finns till utlåning på skolorna är vanligast skridskor, skidor, pjäxor och stavar. Antal och skicket på det som finns till utlåning skiljer sig åt. Vissa av senare skolorna har även annat att låna ut ex tält, trangiakök, isdubbar. På förskolorna finns ibland skidor, skridskor, hjälm. Mycket av det som finns är sådant som föräldrar skänkt när det är urvuxet. På Frösö skidlek finns det 40 st skidor, pjäxor och stavar att låna i olika storlekar.

Teknisk förvaltning (utför verksamhet åt kultur- och fritidsnämnd)

- Frösö skidlek är avgiftsfritt under terminerna, utrustning finns att låna
- Lovkort, säljs via fritidsgårdarna till elever i årskurs 4-9, inför november- och sportlov, kostnad 200 kr, gäller för liftkort i Gustavsbergsbacken, Ladängen, Litsbacken, Storsjöbadet, Brunflobadet

Samhällsbyggnadsförvaltningen

- Säkerställa att grönområden med anläggningar för idrott och lek har en hög kvalitet i alla bostadsområden. Speciella satsningar genomförs i områden med

en överrepresentation av socioekonomiskt mindre privilegierade grupper. (Plan för naturvård och park s 21)

- I alla detaljplaner bedöms om barn och unga är berörda av förändringen och om det i så fall finns möjlighet för dem att vara med och påverka projektet.
- I de områden som är mindre socialt och ekonomiskt gynnade är det särskilt viktigt att utveckla attraktiva miljöer utifrån invånarnas önskemål och behov. På så sätt kan man förstärka områdets positiva identitet. (Östersund 2040 antagandehandling s 16)

Kommunledningsförvaltningen

- Kommunala informationsansvaret innebär att kommunen ska veta vad alla ungdomar under 20 år gör efter avslutad grundskola. Via olika kanaler undersöks vad ungdomar som inte har fullständig grundskola eller inte går i gymnasiet gör.
- Feriearbeten för skolungdomar 15-18 år. 93,5 % ungdomar fick erbjudande 2013. Alla gymnasieungdomar och åk 9:or samt 51% av ungdomarna i åk 8 fick erbjudande
- Ungdomsanställningar, 10 mkr vardera 2013, 2014, förslag om samma för 2015, 100 ungdomar per år ska få anställning sex månader

Kultur och fritid

- Nämndens uttalade prioriterade målgrupp är barn och unga, och särskilt ska främjas arbete för ökad jämställdhet för den gruppen.
- Vid prövning av ansökan om bidrag till idrottsföreningar finns krav på att föreningen ska ha ungdomsverksamhet för att bidrag ska medges. Vidare ställs krav på att barn och ungdomar prioriteras vid bokning och utnyttjande av fritidsansläggningar för träningstider.
- Den speciella satsningen på Mötesplatser unga har för avsikt att säkerställa de ungas eget inflytande över sin fritid.
- Särskilda satsningar på Kulturskolan sker för att nå grupper som vanligtvis inte kommer i kontakt med den verksamheten.
- Nämnden har inrättat särskilda medel riktat för barn och ungdomsprojekt.

Om barns ekonomiska utsatthet

Nedan redogörs för kommande lagstiftning, olika rapporter m m som belyser konsekvenserna av barnfattigdom, exempel på åtgärder från andra kommuner för att mildra konsekvenser av barnfattigdom, råd till kommuner från Rädda Barnen samt Majblomman.

Barnfattigdomens utbredning

Vad gäller orsakerna till barnfattigdom så finns det relativt lite forskning att stödja sig på. Rauhut et.al (2006) menar att

”Det är svårt att särskilja orsaker till barnfattigdom från orsaker till fattigdom. Vidare svarar inte barnen för sin egen försörjning, varför det är den försörjningsskyldiges situation som måste analyseras”

Bakom varje barn i fattigdom finns ofta föräldrar som antingen är arbetslösa eller har någon form av ohälsa (Salonen 2012, Bradbury 2003). Föräldrarnas ekonomiska och utbildningsmässiga bakgrund påverkar alla aspekter av barnfattigdomen eftersom det ger förutsättningarna för barnens boendemiljö, hälsa och välbefinnande.

De bakomliggande orsakerna till föräldrarnas ekonomiska situation är tämligen komplex. Rauhut et. al (2006) menar att en dålig ekonomisk situation för familjen och det faktum att minderåriga barn inte har någon egen försörjningsplikt gör att man måste rikta in sig på föräldrarna. Föräldrarnas försörjningsförmåga bygger på deras situation på arbetsmarknaden, vilket socialförsäkringsskydd de har och om hushållet har en eller två inkomster. Detta påverkas i sin tur av hälsa, utbildning, arbetslöshet, diskriminering, lagstiftning, socialt kapital och nätverk.

Den vanligaste orsaken till bristande inkomster är arbetslöshet men för några föräldrar som har arbete räcker ändå inte inkomsten till för att försörja familjen, det kan t ex bero på ofrivilligt deltidsarbete eller bristande arbetsförmåga på grund av sjukdom. En annan orsak är att familjesituationen förändras dvs att föräldrarna separerar eller att man får fler barn (Rauhut et.al 2006)

Att växa upp i ett fattigt hem påverkar i hög grad barns vardagsliv. Det handlar inte bara om att barn lever i en miljö med knappa ekonomiska resurser utan också ofta i miljöer med knappa sociala resurser vilket innebär att man i högre grad är bunden till sitt bostadsområde. (Van der Burgt 2006, Gustavsson 2006)

Barnen har också en större tendens att må psykiskt sämre, där familjens ekonomiska situation skapar en stress och oro i vardagslivet. Barn i familjer med långvarigt socialbidragstagande har t ex en större risk för missbruk, självmordsförsök och mortalitet (Angelin & Salonen 2012).

Barnfattigdomen varierar starkt, både mellan och inom Sveriges län och kommuner. Varje enskild kommun påverkas av flera olika faktorer som kan leda till ökad eller minskad barnfattigdom, till exempel in- och utflyttning eller förändringar av den lokala arbetsmarknaden. Därför kan utvecklingen av barnfattigdomen i en enskild kommun skilja sig från landet i stort och svänga kraftigt från ett år till ett annat.

Lagstiftning

Regeringen har beslutat att införa en fritidspeng i syfte att förbättra möjligheterna för barn att delta i organiserade fritidsaktiviteter. Reformen träder ikraft den1 juli 2014. Fritidspengen är avsedd för de barn som lever i hushåll med knappa ekonomiska resurser under en längre tid. Reformen innebär att den riktas till barn, i årskurs 4-9, i familjer som har försörjningsstöd och som haft det i minst sex månader under den senaste tolvmånadersperioden.

Det är vanligare att barn i den åldersgruppen deltar i ledarledda och organiserade fritidsaktiviteter än äldre barn. Därför anser regeringen att fritidspengen i ett första steg bör riktas till barn i års kurs 4-9. En utvärdering av reformen får utvisa om det finns skäl att utöka åldersspannet till yngre skolbarn och ungdomar upp till 18 år.

Fritidspengen ska uppgå till högst 3 000 kronor per barn och år och ska täcka kostnader för deltagande i ledarledda och återkommande fritidsaktiviteter, t.ex. träningsavgift eller kursavgift.

Höjd riksnorm

Den så kallade riksnormen höjdes i november 2012 för barn 11 – 18 år. Ökningen per barn var 425 kr/mån. Sammanlagt berördes 296 barn 0 – 18 år av utbetalt försörjningsstöd i Östersunds kommun. Hälften av dem, 148 barn, uppskattas vara i åldern 11 – 18 år.

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Ett annat sätt att mäta ekonomisk utsatthet är via Lupp-undersökningen (Lokal uppföljning av ungdomspolitiken) som genomfördes bland elever i årskurs 8 och gymnasiets årskurs 2 i slutet av år 2012.

På frågan om det finns något som eleven skulle vilja göra på sin fritid, som många andra gör men som man inte kunnat vara med på för att familjen inte har råd, svarar nio procent av eleverna i årskurs 8 och 19 procent i gymnasiets årskurs 2 ja på detta. Åtta procent i åk 8 och 24 procent i gymnasiets åk 2 svarar att de flera gånger inte kunnat följa med kamrater under senaste halvåret för att de inte haft råd.

Rapporter om barnfattigdom

Barn och unga här, nu och framåt

”Vad som är den enskilt viktigaste faktorn för att det ska gå väl för ett barn eller en ung person varierar självklart, dessutom finns individuella egenskaper som gör ett barn mer eller mindre väl rustad för utmaningar. Men, med stöd av forskning kan vi ändå säga att god hälsa, trygghet, meningsfull fritid och goda utbildningsresultat är viktigast”. *(Källa: Sveriges kommuner och landsting, 2013)*

Gör jämlikt – gör skillnad

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har tillsammans med 20 kommuner, landsting och regioner identifierat fem rekommendationer och 23 åtgärder som bidrar till att stärka den sociala hållbarheten och minska skillnaderna i hälsa. Resultatet som presenteras i rapporten ”Gör jämlikt – gör skillnad! ” (2013) handlar exempelvis om åtgärder för att ge barn och unga en bra start i livet, möjligheter till en god skolgång och övergång till arbetslivet samt möjligheten att leva i hälsofrämjande och hållbara miljöer och samhällen.

Barn och ungas hälsa, vård och omsorg

Socialstyrelsen beskriver i rapporten ”Barn och ungas hälsa, vård och omsorg” (2013) att vara ett ekonomiskt utsatt barn i en modern välfärdsstat som Sverige sällan handlar om tillgång till basala nödvändigheter. Fokus ligger istället på avsaknaden av ekonomiska resurser som leder till att barn inte kan leva ett fullvärdigt socialt liv, och en risk att deras uppväxt präglas av utanförskap och skamkänslor. Den ekonomiska utsattheten i familjen kan leda till att barn har mindre umgänge med vänner och färre vänner i klassen, samt att de i något högre utsträckning är mobbade. Skillnaderna är dock inte stora och det är inte självklart en fråga om orsakssamband. Barn i ekonomiskt utsatta familjer bor oftare trångt och de rapporterar oftare än andra att de känner sig otrygga i sina bostadsområden. Skillnaderna i psykisk och somatisk hälsa är små, men de är till nackdel för barn i ekonomiskt utsatta familjer. Ekonomisk utsatthet drabbar särskilt hårt barn till ensamstående föräldrar eller barn till föräldrar där båda är utrikes födda….Barn i familjer med två förvärvsarbetande föräldrar drabbas sällan av ekonomisk utsatthet. Även för barn som har endast en förvärvsarbetande förälder – vare sig det är i en familj med en eller två föräldrar – är nivåerna låga, motsvarande mellan 5 och 9% procent 2010. Ekonomisk utsatthet bland barn i familjer där ingen förvärvsarbetar är generellt mycket höga – nästan vart tredje barn till ensamstående och vartannat barn till sammanboende föräldrar utan förvärvsarbete var ekonomiskt utsatt 2010.

(Källa; Socialstyrelsen, Barn och ungas hälsa, vård och omsorg 2013)

Socialstyrelsen rekommenderar att

- göra tidiga satsningar på barn och ungas uppväxtmiljö, hälsa och utbildning för att ge dem möjligheter till egen försörjning, god framtida hälsa och ett gott vuxenliv
- kommunerna snabbt erbjuder arbetsfrämjande insatser till unga vuxna som är i behov av försörjningsstöd p g a arbetslöshet

(Källa; Socialstyrelsen, Vård och omsorg om placerade barn 2013)

Barns ekonomiska utsatthet

Sedan 2002 har Rädda Barnen genomfört studier som speglar förändringar i barns välfärd i Sverige. Den senaste rapporten ”Barns ekonomiska utsatthet” 2013 avser förhållandena under år 2011.

Rädda Barnens rapport visar nationellt bl a att

- risken att leva i ett fattigt hushåll är fem gånger så hög bland barn med utländsk bakgrund
- risken för ekonomisk utsatthet är tre gånger så hög bland barn till ensamstående föräldrar som för barn med sammanboende föräldrar

I Rädda Barnens undersökning beräknades att år 2011 levde 888 barn i Östersunds kommun i en sådan definierad ekonomisk utsatthet vilket motsvarar 7,9 % av barnen i kommunen. Jämfört med år 2010 var detta en minskning med 126 barn vilket motsvarar 1,1%. Andel av samtliga barn i hushåll som varken hade låg inkomst-standard eller försörjningsstöd var år 2011 92,1 %. Barn i hushåll med enbart låg inkomststandard utgjorde 3,1%, med enbart försörjningsstöd 3,7% och både låg inkomststandard och försörjningsstöd 1,1%. Östersund låg på plats 60 bland landets kommuner.

Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom

I rapporten ”Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom ” (T Salonen m fl 2012) konstaterar Tapio Salonen, professor i socialt arbete, Malmö högskola, att barn från resurssvaga familjer delvis kan kompenseras genom en väl utbyggd kommunal välfärd. Kommunerna har därmed stora möjligheter att bekämpa barnfattigdom men att verkningsfulla insatser måste samordnas strategiskt.

Salonen beskriver att forskningen visar entydigt att ekonomiskt knappa villkor i uppväxten, som förhindrar barn att delta och göra saker som de flesta andra barn gör, har en central betydelse och får oönskade konsekvenser för barn både här och nu men även i deras möjligheter längre fram i livet. (artikel 19 jan 2013, SvD opinion)

Barns strategier och barnfattigdomens villkor i välfärdsstaten

Avhandlingen ”En erfarenhet rikare – en kvalitativ studie av barns strategier och barnfattigdomens villkor i välfärdsstaten” av Stina Fernqvist utgår från välfärds-forskning om fattigdom. Sjutton barn och ungdomar som lever i en ekonomisk utsatthet intervjuas om hur de hanterar sin vardag och hur de ser sig själva. I intervjuerna berättar barnen om olika strategier de använder hemma, i skolan och bland kompisar för att hantera, och ibland dölja, sin ekonomiska situation…om vad fattigdomen gör med deras möjligheter att på ett smidigt sätt upprätthålla relationer med jämnåriga, eftersom de ibland utesluter sig från sociala sammanhang av ekonomiska skäl. I barnens berättelser förekommer det inte i någon större ut-sträckning att barn mobbas, blir retade eller tydligt utesluts på grund av fattigdom. Däremot upplever de skamkänslor inför sin situation och fattigdomen blir något de döljer i skolan och bland jämnåriga *(Källa: forskning.se ”Barnfattigdom ett svårfångat problem”)*

Exempel från andra kommuner för att minska barnfattigdom

- Sociala investeringsfonder – En modell som gör kopplingen tydlig mellan förebyggande arbete och ekonomisk vinning *(ex Norrköping, Örebro)*
- Sänkta förskoleavgifter *(ex Haparanda, Malmö)*
- Barnomsorg på obekväma tider *(ex Fagersta, Avesta)*
- Alla ges möjlighet till aktiv fritid *(ex Forshaga, Umeå, Botkyrka)*
  (Källa: På dagordningen. Reportage om lokala insatser mot barnfattigdom, Rädda Barnen)
- Från Strategisk plan 2014-2016; Mål; Karlstadsbornas förutsättningar till egen försörjning ska förbättras - Genomför projekt riktat till hushåll som fått ek bistånd i mer än två år. Målsättningen är att de ska nå egen försörjning och samtidigt få en förbättrad livssituation. - Utred möjligheter för en servicegaranti som säkerställer att arbetslösa ungdomar erbjuds aktivering inom en månad.- Anställ, i samarbete med arbetsförmedlingen, under ett år minst 100 personer som idag står långt ifrån arbetsmarknaden. *(Källa: web Strategisk plan 2014-2016 Karlstad)*
- Under sommaren 2014 läggs ett extra anslag på att öka antalet ferie-praktik-platser, arbete med att säkerställa att alla skolor erbjuder läxhjälp till de elever som behöver stöd, utvecklar familjecentralerna, gör extra insatser på barn och ungas sommaraktiviteter, stöttar föreningars aktiviteter som riktar sig till barn, kommer löpande att ta in ny forskning i arbetet *(Örebro)*

- ”Hela familjen projekt” där socialsekreterare samt arbetsmarknadssekreterare arbetar med hela familjen. Information skickas även till barnfamiljer avseende olika aktiviteter för barnen såväl löpande som inför olika lov. Arbetet sker även genom motiverande samtal, hembesök samt närmare samverkan med andra aktörer. Det har genomförts hembesök i de flesta barnfamiljer med syfte att beakta barnens situation. *(Malmö, källa; Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom)*
- Några insatser som implementerats är; förbud mot avgifter i skolan, elevdatorer till alla i åk 7-9, det finns bidrag till bredbandsanslutning, möjlighet att gå heltid på dagis för bättre språkinlärning för de med utländsk bakgrund, föräldrars möjlighet till självförsörjning har stärkts genom kommunala satsningar på jobbskapande samt vuxenutbildning, utbyggd barnomsorg på nätter och obekväma arbetstider, subventionerad kulturskola *(Botkyrka källa; Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom)*
- Avgiftsfria sommarläger och sommaraktiviteter *(Trollhättan källa; Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom)*
- Satsningar inom arbetsmarknadsnämnden ska främst riktas till föräldrar i ekonomiskt utsatta hushåll och unga vuxna, utveckla familjecentralerna som en resurs i arbetet med att minska barnfattigdom – att ge stöd och råd till individer i ek utsatta hushåll, varje grundskola och gymnasium ansvarar för att behov av läxhjälp tillgodoses, ge förutsättning för elever att under sommaren delta i en sommarskola, möjlighet för alla barn att delta på anordnade sommaraktiviteter, fler fritidsgårdar ska vara helgöppna och öppna efter skoltid, säkerställ att alla barn ska vara simkunniga när de går ut mellanstadiet, vara ajour med forskning *(Örebro; Handlingsplan för barn i ekonomiskt utsatta hushåll)*

Rädda Barnens rekommendationer till kommuner för att stötta barn i ekonomisk utsatthet

- Ta fram en kommunal handlingsplan med mål att inga barn ska diskrimineras på grund av sin ekonomiska situation
- Säkerställ att hanteringen av försörjningsstödet har barnperspektiv; Finns det barn i familjen? Träffa och lyssna på barnet. Se till att kostnader för barns behov, som fritidsaktiviteter, glasögon, dator/Internet och så vidare täcks av försörjningsstödet.
- Arbeta förebyggande så att inga barnfamiljer vräks från sina bostäder
- Säkerställ att skolan är avgiftsfri och fri från extra kostnader för utflykter, friluftsdagar och resor (även kostnader för matsäckar eller utrustning)
- Ge alla elever tillgång till minst två timmars lärarledd läxhjälp per vecka
- Erbjud förskola på obekväm arbetstid
- Erbjud avgiftsfria fritidsaktiviteter, under terminer samt under skollov. Se till att informationen om dessa når alla barn.
- Se till att alla ungdomar har tillgång till fritidsgårdar i sin närhet
- Gör barnkonsekvensanalyser inför varje beslut om rör barn

Majblommans tips till kommuner för att skapa delaktighet för barn

- Öka kunskapen om barn som växer upp i ekonomiskt utsatta familjer
- Anta ett barnperspektiv när beslut fattas
- Garantera en avgiftsfri skola
- Definiera obetydliga avgifter
- Frivilliga insamlingar ska vara frivilliga
- Håll barnomsorg och fritidsverksamhet öppen under sommaren
- Anordna läger eller andra meningsfulla sommarlovsaktiviteter
- Informera barn om vilka sommarlovsaktiviteter som finns
- Uppmuntra samverkan mellan förvaltningar
- Låt aktiviteter vara öppna och kostnadsfria för alla

Referenser

Angelin A, Tapir S (2012) *Lokala handlingsstrategier mot barnfattigdom,* Kommissionen för ett hållbart Malmö, 2012

Bradbury B (2003) Child Poverty: A review, Policy research paper No. 20, Commonwealth department of family and community services, Canberra 2003

J Knutell (2013) *På dagordningen. Reportage om lokala insatser mot barnfattigdom, Rädda Barnen, 2013*

Näsman E (2012) *Barnfattigdom – om bemötande och metoder ur ett barnperspektiv,* Gothia förlag, Stockholm 2012

Rauhut D., Lingärde S., Alander N., Holm C. (2006) *Om barnfattigdom – ansvar, insatser och orsaker*, FOU-rapport 2006:9, Stadsledningskontoret, Stockholm

Rädda Barnen (2013) *Barnfattigdom i Sverige. Årsrapport 2013.*

Salonen, T (2012) *Barns ekonomiska utsatthet, årsrapport 2012:2*, Rädda Barnen, Stockholm 2012

Sernhede (2011) *Förorten, skolan och ungdomskulturen. En studie om reproduktionen av marginalitet och ungas informella lärande*. Göteborg: Daidalos.

Socialstyrelsen (2013) *Barn och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*

Trondman M. (2007) ”Cecilias dilemma: Att vara eller inte vara ’invandraren’, Umeå: Borea, 2007

Trumberg A (2011) *Den delade skolan – segregationsprocesser i det svenska skolsystemet,* Örebro Studies in Human geography 6, Örebro universitet 2011

Van der Burgt (2006) ”*Där man bor tycker man det är bra*” , Uppsala universitet